

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ODSJEK ZA POVIJEST

Centar za kulturološka i povijesna
istraživanja socijalizma

RADIONICA ZA SUVREMENU POVIJEST

Program i sažeci

Pula, 8.-9. studenog 2012.

UVODNIK

Radionica za suvremenu povijest naslijedila je nešto stariju prethodnicu koja je pod nazivom Radionica za suvremenu socijalnu povijest akademske godine 2004/05. okupila nekoliko kolegica apsolventica dodiplomskoga studija povijesti kojima sam kao asistent i magistar znanosti, uz prof. dr. sc. Stijepu Obada, bio sumentor pri izradi diplomskih radova. To su bila moja prva mentorstva, a radovi koje su Maja Radolović, Danijela Ivetac, Tamara Perković, Jelena Pržiklas, Barbara Jerman, Slavica Tobok i Martina Batel branile bili su izvrsno napisani, dobro osmišljeni i najčešće tematski vrlo inovativni. Takvih je bilo mnogo i u kasnijim godinama.

Kako valjda svaki novi početak donosi val nove energije, poslije prvih mentorstava takav se polet iznova osjetio s prvim bolonjskim naraštajima već na preddiplomskom studiju te se prenio na diplomski studij koji su prvi bolonjci pod mojim mentorstvom završavali 2011., novi su uslijedili ove godine, a niz se nastavlja dogodine. Prateći rad studenata i njihove interese, ali i svjestan nepotpunosti studijskoga programa na području povijesti dvadesetoga stoljeća, pokrenuo sam 2011. u sklopu diplomskoga studija Radionicu za suvremenu povijest. Predmet takvoga naziva doveo je do pripremanja ovog istoimenog skupa, a nadam se da će brzo uroditi i zbornikom. U suradnji sa sadašnjim diplomantima i magistrima povijesti pokušat ću tako ispraviti ono što sam možda propustio učiniti ranijih godina s prethodnih više od pedeset mentorstava. Nažalost, nisu se svi moji diplomanti iz prve tri bolonjske generacije odlučili za sudjelovanje na skupu, uglavnom stoga što su zauzeti drugim obavezama, no ovih devet sudionika pogodan su broj za uspješan radionički rad i živu raspravu. Među njima je sedam magistara povijesti i dvojica apsolvenata koji će studij privesti kraju tijekom ove akademske godine. Neki su magistri završili ili upisali dodatni diplomski studij na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti, a neki polaze poslijediplomski doktorski studij na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Naslovi njihovih izlaganja jednaki su naslovima diplomskih radova na temelju kojih se tražila priprema izlaganja u trajanju od dvadesetak minuta. Šest izlaganja bavi se razdobljem socijalizma u Hrvatskoj i Jugoslaviji iz gledišta društvene, gospodarske, kulturne i političke povijesti, dva izlaganja tematiziraju hrvatsku vojnu i društvenu povijest

devedesetih, a jedno je doseglo sve do završetka Prvoga svjetskog rata.

Ni u kojem slučaju nije prihvatljivo da izvrsni radovi obave svoju ulogu pri završetku studija i potom završe u arhivi. Stoga se, uz zahvale kolegicama i kolegama za odaziv na ovaj skup te za sve pametne i zabavne trenutke do kojih je dolazilo tijekom studija, uz zahvale Odjelu za humanističke znanosti na potpori za ručak i posjet Brijunima, odjelnoj knjižnici na ustupljenom prostoru čitaonice, Vladi Republike Hrvatske na suglasnosti za posjet rezidencijalnim objektima na Brijunima te, naposljetku, uz zahvale kolegici Aniti Buhin i kolegi Igoru Staniću za suradnju u Organizacijskom odboru, nadam da će Radionicu za suvremenu povijest i očekivani zbornik sudionici i autori shvatiti kao poticaj za svoja buduća proučavanja ili poučavanja povijesti. Vjerujem da je uspješnost u struci ono najbolje što im Odsjek za povijest i Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, kao suorganizatori ovoga skupa, mogu poželjeti.

Pula, 31. listopada 2012.

Igor Duda

PROGRAM

Prvi dan

Četvrtak, 8. studenog 2012.

Odjel za humanističke znanosti, Ronjgova 1, dv. 11 (Čitaonica)

9.30 Uvodna riječ

Igor Duda, nositelj predmeta Radionica za suvremenu povijest i
voditelj CKPIS-a

Klara Buršić-Matijašić, predstojnica Odsjeka za povijest

9.50-11.20 moderatorica Anita Buhin

Ivan Vuk, *Međimurje poslije Prvog svjetskog rata 1918.-1919.*

Igor Stanić, *Radnička klasa u Hrvatskoj od diktature proletarijata do
tržišnog socijalizma*

Saša Vejzagić, *Godine liberalizacije u Jugoslaviji 1964.-1971.*

Stanka

11.35-13.05 moderator Igor Stanić

Valentina Gržinić, *Rad, mladost i Republika. Obilježavanje socijalističkih
praznika u Istri*

Anita Buhin, *Kulturna povijest nogometa u socijalističkoj Hrvatskoj*

Predrag Bosić, *Povijest turizma u Istri 1945.-1990.*

13.15 Ručak

14.15-15.45 moderator Ivan Vuk

Ivana Žufić, *Hrvatski i srpski pogled na posljednje desetljeće Jugoslavije*

Adriano Ivetić, *Istra u Domovinskom ratu 1991. godine*

Vedran Leutar, *Utjecaj političkih promjena na društvo u Hrvatskoj nakon
raspada Jugoslavije*

Stanka

16.00 Završna rasprava i zaključak skupa

Dogovor s autorima o zborniku

19.30 Večera

Drugi dan

Petak, 9. studenog 2012.

Posjet Nacionalnom parku Brijuni

SAŽECI

Predrag Bosić

Povijest turizma u Istri 1945. – 1990.

Iako Istra ima dugu turističku tradiciju još od vremena vladavine starih Rimljana, značajniji porast turizma počinje početkom prošloga stoljeća kada se u Puli, Poreču i Rovinju te na Brijunima počinje razvijati značajnija jezgra turizma. Masovni turizam u Istri počinje šezdesetih godina prošloga stoljeća gradnjom većih turističkih objekata. Razvitak je turizma izazvao povećanje zaposlenosti i u djelatnostima koje nisu izravno povezane s turizmom, a to su građevinarstvo, industrija i poljoprivreda. Također se javlja i potreba za školovanjem kadrova za ugostiteljstvo i turizam, kao i masovnijom sezonskom radnom snagom. Na taj je način turizam izravno utjecao na životni standard žitelja Istre. Povijest istarskoga turizma obrađena je na temelju novina, stručnih časopisa i informativnih listova hotelsko-turističkih poduzeća.

Anita Buhin

Kulturna povijest nogometa u socijalističkoj Hrvatskoj

Nogomet je jedno od najvidljivijih mjesta promjena u društvu i sukoba starih i novih vrijednosti te se može proučavati na svim razinama, od formiranja nacionalnog identiteta do utjecaja na svakodnevni život pojedinca. Na primjeru nogometa posebno je zanimljivo proučavati socijalistički režim Jugoslavije, podijeljen između Istoka u teoriji i Zapada u praksi. Na temelju novinskih članaka iz *Vjesnika u srijedu* 1960. – 1977., *Studija* 1964. – 1980. i *Starta* 1969. – 1980. te na memoarima pojedinih igrača, kao i publicističkim izdanjima sportskih novinara, prikazan je razvoj profesionalizacije i komercijalizacije koji su odveli jugoslavenski nogomet u neželjenom smjeru. Nogomet je u novoj socijalističkoj državi imao važnu političku i društvenu ulogu koja je često bila metom kritičara. S godinama su mediji sve više utjecali na popularizaciju i komercijalizaciju igre što ih je dovelo u sukob s nogometnim strukturama.

Valentina Gržinić

Rad, mladost i Republika. Obilježavanje socijalističkih praznika u Istri

Svaka promjena političkoga sustava ili države dovodi do stvaranja nove povijesti, tradicije i simbola te uspostavljanja nove praznične godine. Izlaganje se temelji na istraživanju obilježavanja triju socijalističkih praznika (Praznika rada, Dana mladosti i Dana Republike) u Istri. Svaki istraženi praznik može se sagledati kroz tri ključne riječi za jugoslavensku ideologiju: rad, mladost i Republiku. Ti su se praznici obilježavali veličanjem rada, što se očituje u inauguraciji objekata; mladosti, što se očituje u sudjelovanju mladih u sportskim natjecanjima i kulturno-umjetničkim programima; te Republike, što se očituje u komemorativnim svečanostima koje pozivaju na kolektivno sjećanje na NOB kao temelj stvaranja Republike. Istraženi praznici imaju i svoje posebnosti u obilježavanju. Za Praznik su rada karakteristična prvomajska natjecanja, za Dan mladosti trčanje štafete i primanje u omladinsku organizaciju, a za Dan Republike dodjela ordena i odlikovanja te primanje u pionirsku organizaciju. Analiza proslava praznika temelji se na novinskim izvještajima iz *Glasa Istre* te literaturi o povijesti socijalizma.

Adriano Ivetić

Istra u Domovinskome ratu 1991. godine

Bez pomoći Istre Hrvatska bi bila u još težoj situaciji na početku Domovinskoga rata, te bi imala mnogo manje snage i mogućnosti obraniti se od tada nadmoćnijeg neprijatelja. Stoga uloga Istre u Domovinskome ratu, a naročito 1991. godine, nije bila beznačajna. U tom burnom i kontroverznom razdoblju Istra je dala znatan doprinos za neovisnost i samostalnost Hrvatske odigravši ključnu ulogu u očuvanju mira na ovim prostorima pružajući neophodnu pomoć ostatku domovine koja se nalazila u ratnome vohoru. Istrani su u razdoblju od početka organiziranja otpora do odlaska Jugoslavenske narodne armije iz Istre spriječili bombardiranje svojih gradova od strane JNA i sačuvali mir. Za razliku od većega dijela Hrvatske Istra je bila pošteđena ratnih razaranja, no ratna opasnost nije prestajala od lipnja 1991. sve do sredine siječnja 1992. kada prestaje zračna opasnost. Mir je u Istri ipak sačuvan iako je bilo pojedinih provokacija

koje su mogle izazvati sukobe. Ova tema nije dosad detaljno obrađena u hrvatskoj historiografiji zbog nedostatka primarnih izvora i vremenskoga odmaka. Stoga su regionalne novine *Glas Istre* zasad najvjerodostojniji izvor jer su najdetaljnije opisivale sve najvažnije ondašnje događaje u Istri.

Vedran Leutar

Utjecaj političkih promjena na društvo u Hrvatskoj nakon raspada SFRJ

Jugoslavija se, poljuljana dubokom ekonomskom i gospodarskom krizom te jačanjem srpskog, a potom i hrvatskog, nacionalizama, 1991. raspada na pet dijelova. Raspad Jugoslavije ujedno je i početak krvavoga rata na području Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Tomu je prethodilo stvaranje višestranačja i prvi demokratski izbori. U Hrvatskoj na vlast dolazi Hrvatska demokratska zajednica na čelu s Franjom Tuđmanom, ujedno i prvim hrvatskim predsjednikom. Tuđmana će u njegovoj vlasti prekinuti smrt u prosincu 1999. godine. Njegovom smrću simbolički završava jedno razdoblje te nastupa vrijeme u kojem na vlast dolaze liberalniji političari. Tako se u siječnju 2000. na vlasti našla tzv. koalicija šestorke sastavljena od dotad mahom oporbenih stranaka, dok je predsjednik države postao Stjepan Mesić, kandidat Hrvatske narodne stranke. Tema je obrađena iz gledišta društvene povijesti i povijesti svakodnevnice, a na temelju podataka iz novina i tjednika, zvučnih zapisa i videozapisa te na osnovi knjiga i članaka koji se dotiču povijesne, društvene te političke situacije u devedesetima.

Igor Stanić

Radnička klasa u Hrvatskoj od diktature proletarijata do tržišnoga socijalizma

Uspostavljanje komunističke vlasti nakon Drugoga svjetskoga rata u Jugoslaviji i Hrvatskoj te uvođenje diktature proletarijata po sovjetskome modelu stavilo je radnike u prvi plan. U uvjetima brze industrijalizacije, urbanizacije i modernizacije te gospodarskoga

razvoja zemlje tekao je i proces nastanka moderne i brojne radničke klase. Na tome putu posebna se pozornost pridavala ideološko-političkome radu, obrazovanju, stručnome usavršavanju i kulturnome uzdizanju radništva kojemu je bila namijenjena važna uloga. Uvođenje radničkih savjeta i sustava samoupravljanja 1950. bilo je ključno u oblikovanju posebnoga jugoslavenskoga socijalizma. Radničko sudjelovanje u društvenome životu u razdoblju 1945. – 1970. obilježeno je porastom životnoga standarda i sigurnošću radničkih prava, ali i suočavanjem s tržišnim socijalizmom i traženjem zaposlenja izvan zemlje. Ovaj prilog socijalnoj povijesti socijalističke Hrvatske temelji se na arhivskim i objavljenim dokumentima, odnosno na partijskim, državnim, statističkim, novinskim i filmskim izvorima.

Saša Vejzagić

Godine liberalizacije u Jugoslaviji 1964. – 1971.

Razdoblje između 1964. i 1971. u Jugoslaviji je bilo obilježeno liberalizacijom. Napuštanjem sovjetskoga modela upravljanja državom i okretanjem liberalnijim idejama Savez komunista Jugoslavije proveo je opsežne reforme temeljene na političkoj, gospodarskoj i društvenoj demokratizaciji. Osmim kongresom SKJ održanim 1964. vraćen je politički legitimitet nacionalnim posebnostima te započinju pripreme za opsežnu gospodarsku reformu kojom su uvedeni tržišni elementi. Godine 1966. partijski se vrh obračunava s konzervativnom strujom čime se stvara prostor za dolazak mladoga, progresivnoga i kompetentnoga političkoga rukovodstva u svim republikama. Unutar partije započeo je sukob zbog neravnopravnoga položaja republika, a zahvaljujući medijima situacija je kulminirala stvaranjem masovnoga pokreta u Hrvatskoj koji je partijski vrh silom ugušio te time završava razdoblje liberalizacije u Jugoslaviji. O tijeku liberalizacije svjedoče novinski napisi u *Vjesniku u srijedu*, materijali partijskih kongresa, časopis *Praxis*, te statistički i drugi izvori.

Ivan Vuk

Međimurje poslije Prvoga svjetskog rata 1918. – 1919.

Nakon što je Hrvatski sabor 29. listopada 1918. prekinuo sve državno-pravne veze s dotadašnjom Austro-Ugarskom Monarhijom i proglasio ulazak hrvatskih zemalja u novonastalu Državu Slovenaca, Hrvata i Srba, Međimurje je ostalo izvan novih granica. Djelomično zbog toga, ali ponajviše zbog osiromašenosti ratnim davanjima, Međimurje je krajem Prvoga svjetskoga rata postalo poprište revolucionarnih zbivanja. Lokalno hrvatsko stanovništvo spontano se pobunilo protiv dotadašnjega vladajućega mađarskoga sloja. Odgovor mađarske strane bilo je uvođenje prijekoga suda što je rezultiralo gubitkom stotinjak života i to u trenutku kada je netom vođeni rat već bio završio. U nastojanju da to spriječe, Hrvati koji su živjeli preko rijeke Drave poduzeli su prvotnu neuspješnu, nakon koje se pristupilo organizaciji druge, ovaj puta uspješne akcije oslobođenja. Slijedom toga, Međimurje je 24. prosinca 1918. vojnim putem vraćeno u sastav hrvatskih zemalja, ali je tek u lipnju 1920. na Versajskoj mirovnoj konferenciji i formalno-pravno priznato kao dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Kao izvor o događajima u Međimurju, uz domaću literaturu, korišteni su arhivski spisi iz Fonda Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba te ostavština Ivana Novaka.

Ivana Žufić

Hrvatski i srpski pogled na posljednje desetljeće Jugoslavije

Najveći dio stvarnosti za suvremenoga čovjeka definiraju oni koji u svojim rukama drže centre javnoga informiranja. Izlaganje se temelji na istraživanju polaganog jačanja netrpeljivosti u Jugoslaviji i određenih zbivanja osamdesetih godina 20. stoljeća te njihovoga prezentiranja u jednome hrvatskome i jednom srpskom tjedniku. Nakon Titove smrti u Jugoslaviji više nema zapreka za buđenje nacionalizama koji potiču razvijanje osjećaja ugroženosti. Krajem osamdesetih svi narodi Jugoslavije imaju svoju viziju budućnosti. Praćenjem novinskoga izvještavanja o određenim događajima, od Titove smrti do dolaska Miloševića na vlast i njegova jačanja, želi se sagledati situacija pred sam raspad Jugoslavije, prikazati odnos među

narodima koji su je sačinjavali i razmotriti moguće razloge različitih gledanja na zbivanja. Veliku su ulogu u tome imali republički mediji od kojih je svaki imao svoju istinu pa su tako postali „oruđe za proizvodnju neprijatelja“. Za kritičko, objektivno i otvoreno novinarstvo ostalo je malo prostora.

SUDIONICI

Predrag Bosić, univ. bacc. hist.

Apsolvent diplomskoga studija, završetak studija očekuje se 2013.
predrag.bosic@pu.t-com.hr

Anita Buhin, mag. hist.

Diplomirala 2011. u Puli i 2012. na Srednjoeuropskom sveučilištu (CEU) u Budimpešti.
anita.buhin@gmail.com

Valentina Gržinić, mag. hist.

Diplomirala 2012.
vale.grz@gmail.com

Adriano Ivetić, mag. hist.

Diplomirao 2011., student poslijediplomskoga studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.
adrianoivetic@net.hr

Vedran Leutar, univ. bacc. hist.

Apsolvent diplomskoga studija, završetak studija očekuje se 2013.
vleutar@yahoo.com

Igor Stanić, mag. hist.

Diplomirao 2012., student poslijediplomskoga studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.
igorstanic.is@gmail.com

Saša Vejzagić, mag. hist.

Diplomirao 2011., student diplomskoga studija na Srednjoeuropskom sveučilištu (CEU) u Budimpešti.
sasa.vejzagic@gmail.com

Ivan Vuk, mag. hist.

Diplomirao 2012., student poslijediplomskoga studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.
ivanvuk6@gmail.com

Ivana Žufić, mag. hist.

Diplomirala 2012.
ivana.zufic@gmail.com

Suorganizatori

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti
Odsjek za povijest

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma

Organizacijski odbor i uredništvo

Igor Duda
Anita Buhin
Igor Stanić

Zahvaljujemo na potpori Odjelu za humanističke znanosti
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.